

2. Stupně, druhy a kompetence soudů v církvi

D. ThLic. ICLic. Maxmilián Vladimír Filo, OPraem.

Tribunál nazývaný též soudem (iudicium) je osoba nebo osoby, právně vybavené soudní mocí, kterou se potvrzují nebo rozhodují soudní záležitosti. Ze své povinnosti: úřad soudce (officium iudicis) a úřad notáře (officium notarii). Ve skutečnosti soudci vykonávají svůj úřad ve spolupráci s vícerymi osobami, které plní různé soudní úřady. Někdy pod slovem tribunál rozumíme i místo úřadování soudu. V závislosti na hierarchickém uspořádání církevního soudnictví mluvíme o stupních tribunálů. Stupeň (gradus) označuje vztah podřízenosti mezi tribunály, tribunály nižšího stupně jsou podřízeny tribunálům vyššího stupně.

Druhy tribunálů (species tribunalium) vyplývají z různých kritérií které je konkretizují, máme např. diecézní, metropolitní tribunály, tribunály Apoštolské stolice, atd.

Můžeme rozlišovat následující církevní tribunály:

- vzhledem na původ: z Božího práva, jmenovitě papežské nebo biskupské, také z práva církevního, např. diecézní, metropolitní, řeholní, atd.;
- vzhledem na složení: jednoosobní (tribunalia unipersonalia) i kolegiální (tribunalia collegialia); v tribunálu jenoosbním vystupuje jeden soudce a v tribunálu kolegiálním ohraničený počet soudců;
- vzhledem na charakter soudní moci: řádný (tribunalia ordinaria) i delegovaný (tribunalia delegata), moc prvního vyplývá ze samého práva, moc druhého z udělení;
- vzhledem na oblast řešených kauz: všeobecné (tribunalia communia), určené obyčejně k řešení všech kauz s výjimkou vyhrazených kauz; nebo speciální (tribunalia specialia), které jsou ustanoveny k souzení ohraničených kauz, např. manželských, řeholných, atd.;
- vzhledem na teritorium na kterém uplatňují soudní moc, diecézní (tribunalia diocesana seu episcopalia), interdiecézní (tribunalia interdiocesana), metropolitní (tribunalia metropolitana) a Apoštolské stolice (Apostolicae Sedis tribunalia);
- vzhledem na hierarchický vztah: rovnocenné (tribunalia aequalia), podléhající, neboli nižší (tribunalia inferiora), a nejvyšší (tribunal supremum);
- vzhledem na stupeň soudních řešení: první, druhé a eventuálně další instance, druhá a další instance jsou apelačními instancemi.

Stupně a druhy soudů (kán. 1417 -1445)

Církevní soudnictví vytvořilo celý systém tribunálů sloužících výměru spravedlnosti. Dva základní prvky tohoto systému jsou božského původu a vyplývají ze soudní moci, jakou nad celým světem a nad všemi záležitostmi vykonává papež, a ze soudní moci diecézní biskup, pastýř své diecéze.

Diecézní tribunály jsou prvním a nejnižším stupněm, výměru spravedlnosti. Papežské soudy stupněm nejvyšším. Systém církevního soudnictví je zásadně třístupňový. Mezi tribunály diecézními a papežskými

existují tribunály interdiecézní. Zvláštní systém tribunálů mají v církvi soudy vyňatých klerických řeholí, ale pouze ve vnitřních řeholních záležitostech.

Pojem stupně se též vyjadřuje termínem instance. Zpravidla bývá záležitost vznášena k diecéznímu soudu, který ji zkoumá a rozhoduje v 1. instanci. Od výroku první instance se lze odvolat (apelovat) k 2. instanci, např. od rozhodnutí diecézního soudu brněnského k interdiecéznímu soudu olomouckému, který záležitost rozhodne v 2. instanci. (Je-li věc řešena v 1. instanci interdiecézním soudem, pak jde odvolání k soudu, který si tento interdiecézní soud sám zvolil, např. od olomouckého Interdiecézního soudu jde odvolání k Interdiecéznímu soudu do Prahy a opět Interdiecézní soud v Praze posílá apelace k Interdiecéznímu soudu do Olomouce - volbu apelačního tribunálu pro interdiecézní soudy musí schválit Apoštolská signatura). Od výroku interdiecézního soudu je možno se odvolat k papežskému soudu, kterým je Římská rota (Sacra Romana Rota). Rota běžně řeší záležitost jako III. instance, ale může záležitosti řešit i v 1. a 2. instanci.

Interdiecézní soud prošetřuje a rozhoduje:

- a/ v 1. instanci jen soudní záležitosti vlastní arcidiecéze,
- b/. v 2. instanci pak kauzy sufragánních diecézí neboli diecézí vlastní církevní provincie.

Interdiecézní tribunály. Biskupové více diecézí mohou svou soudcovskou moc vykonávat i kolegiálně. V takovém případě se zřizuje interdiecézní soud. První interdiecézní soudy ustanovil Pius XI. v Itálii motem proprio Qua cura z 8.12. 1938. Apoštolská konstituce Regimini Ecclesiae Universae, kterou se uskutečnila reforma Římské kurie, svěřila kompetenci v této věci Nejvyššímu tribunálu Apoštolské signatury a stanovila, aby tento úřad se staral o zřizování oblastních a mezioblastních tribunálů (čl.105). Kodex z roku 1983 tuto kompetenci potvrdil a přesněji ji definoval v kán. 1445 § 3; který říká: Kromě toho přísluší tomuto Nejvyššímu soudu:

1. dozírat na správný výkon spravedlnosti, a je-li třeba, sledovat činnost advokátů a zástupců stran,
2. prodlužovat působnost tribunálů,
3. podporovat a schvalovat zřizování soudů, o nich je v kán. 1423 a 1439.

V současnosti existují interdiecézní soudy přibližně v 80 zemích světa. Důvody, pro které se rozrostla praxe zřizovat interdiecézní soudy, je na jedné straně uvědomění si, jak velký pastorační význam mají především záležitosti týkající se platnosti manželství, které si žádají dobrou přípravu a kvalitu soudců i úředníků církevních soudů. Na druhé straně se poznává nedostatek odborně připravených osob pro tuto choulostivou soudcovskou úlohu.

Podle platného zákona a praxe:

A. V souhlasu s učením II. vatikánského koncilu o moci biskupů zřizují interdiecézní soudy sami biskupové. Výjimečně z moci klíčů zřizuje takový soud i Apoštolský stolec v některých partikulárních církvích.

B. Dříve než mohou biskupové interdiecézní soud zřídit, potřebují k tomu souhlas „nihil obstat“ od Apoštolské signatury.

Moderátorem interdiecézního soudu může být sbor biskupů, kteří jej zřídili, nebo určitý biskup, kterého si biskupové zvolili. Nejčastěji to bývá ordinář té diecéze, ve které má soud své sídlo. Je vhodné, aby v dekretu byla jedna norma věnována otázce moderátora.

Interdiecézní soudy mohou být zřizovány buď pro všechny soudní záležitosti nebo jen pro některé. Zpočátku byly zřizovány pro manželské záležitosti. Nyní převládají interdiecézní soudy pro všechny záležitosti. Velká vzdálenost může vést k tomu, že se zřizují instrukční oddělení v diecézích. Tyto nerozhodují záležitosti, ale pouze instruuji neboli provádějí výsledky. Žádá se, aby tam byl ponens, auditor, obhájce svazku (defensor vinculi) a notář.

Interdiecézní soud může dostat od Apoštolské signatury dispens, aby mohl být pro své kauzy odvolacím soudem. U nás tomu tak není.

Dekretem Apoštolské signatury byl dne 11.3. 1982 schválen Interdiecézní soud v Praze s tím, že odvolacím soudem pro všechny diecéze české provincie zastoupené v tomto tribunálu bude interdiecézní soud v Olomouci.

Místní tribunál 3. instance. Podle norem všeobecného práva v latinské církvi neexistují místní tribunály 3. instance. Na základě však zvláštních povolení některé národy nebo církevní oblasti dostaly dovolení zřídit si tribunál 3. instance nebo rozhodovat kauzy v 3. instanci. Takový tribunál je pak zřízen při diecézním nebo interdiecézním soudu. Tak je tomu ve Španělsku (rota Apoštolské nunciatury v Madridu), v Maďarsku (tribunál primase), v Polsku (kde primas může určit soud k projednávání jednotlivých záležitostí), v Litvě a Německu, kde kauzy v 3. instanci se mohou rozhodovat před soudem ve Freiburgu. Apoštolský stolec se snaží tyto výjimky zrušit. V roce 1975 Apoštolská signatura dovolila, a to na pět roků, aby kauzy, které pražský tribunál rozhodoval v 2. instanci, mohl rozhodnout v 3. instanci olomoucký tribunál. Následujícího roku byla tato možnost ještě více rozšířená, neboli Apoštolská signatura dovolila, aby olomoucký tribunál jako 3. instance mohl posuzovat záležitosti týkající se neplatnosti manželství i ostatních sufragánních diecézí pražské provincie.

V jednotlivých případech může tribunál Apoštolské signatury z vážných důvodů udělit tzv. papežské dovolení, aby některá konkrétní záležitost mohla být rozhodnuta v 3. instanci některému místnímu tribunálu, nikoli Římskou rotou. Je si třeba však uvědomit:

1. O tuto milost může žádat strana v záležitosti a ne soudní vikář nebo diecézní biskup.

2. Je vhodné, aby strana, nakolik je to nutné, požádala o tuto milost prostřednictvím diecézního biskupa nebo soudního vikáře, kteří svůj názor na věc sdělí Apoštolské signatuře.

3. V žádosti je nutné uvést důvody, pro které se milost žádá, bez nich se totiž milost neuděluje (kán. 90 § 1).

4. Je také nutné dotázat se druhé strany (prostřednictvím biskupa nebo soudního vikáře), zda se žádostí souhlasí nebo ne. Pokud nesouhlasí, pak je nutné, aby uvedla důvody nesouhlasu. V případě takového nesouhlasu obvykle Apoštolská signatura dovolení neuděluje. Není totiž dovoleno udělit takovou milost jedné straně, která, by poškodila. druhou stranu.

Soud I. instance (kán. 1419 - 1437)**Soudce (kán. 1419 - 1427)**

I když soudcem první instance je diecézní biskup, který může soudní pravomoc vykonávat osobně (srv. kán. 1419), přece tuto pravomoc takto vykonává jen v málo případech, ale vykonává ji skrze soudce a jiné osoby, které sám jmenuje. Biskup má podle kán. 1420 § 1 dokonce povinnost, aby pro vykonávání soudní moci jmenoval svého zástupce (oficiála, soudního vikáře), který, by s řádnou mocí rozhodoval soudní spory. Soudní vikář spolu s biskupem tvoří jeden soud (kán 1428 § 2). Diecézní tribunál je tribunálem diecézního biskupa, jedná v jeho jménu a jeho autoritou. Proto je biskup zodpovědný za svůj tribunál. Biskupa nazývají moderátorem tribunálu. Termín „moderator tribunalis“ se sice v kodexu nenachází, ale používá se a Nejvyšší tribunál Apoštolské signatury ho v listech a dokumentech běžně uvádí. Moc, kterou tribunál vykonává, je moc řádná, zástupná s ohledem na diecézního biskupa a proto se v kodexu používá označení „soudní vikář“ místo tradičního „oficiál“. Výraz „oficiál“ se nachází v kodexu pouze jednou a to právě v kán. 1420 § 1, aby se vyjádřila skutečnost, že je totožnost termínu soudní vikář a oficiál.

Když mluvíme o soudu první instance, máme na mysli soubor osob (soudních úředníků), kteří jednájí jménem biskupa. Tribunál první instance tvoří tedy osoby, ze kterých dvě, jmenovitě soudce a notář, jsou nutné v každém soudním řízení. Ostatní osoby, jako např. promotor iustitiae (ochránce spravedlnosti) a defensor vinculi (obhájce svazku) se musí účastnit jen některých procesů, např. defensor vinculi se musí účastnit záležitostí .. manželských). Při projednávání některých záležitostí je nutný sbor soudců složený většinou ze tří osob.

O nich mluví kánony 1420 -1437 a 1481 - 1490. Kodex vyžaduje, aby soudní vikář a pomocní soudní vikáři, neboli viceoficiálové, dále soudcové, obhájce svazku a obhájce spravedlnosti (promotor iustitiae) měli z církevního práva doktorát nebo alespoň licenciát (kán. 1420 § 4, 1421 § 3, 1435). Bez zvláštní přípravy nemůže nikdo plnit uvedené povinnosti. Tento předpis zavazuje diecézní biskupy, aby věnovali velkou péči přípravě pracovníků u soudu. Jestliže v některých diecézích scházejí osoby s potřebným akademickým titulem k vykonávání funkcí u církevních tribunálů, může biskup jmenovat za členy tribunálu i osoby bez titulu, ale musí si pro ně vyžádat dispens, od Apoštolského stolce. Sám biskup nemůže dispensovat od procesních zákonů (kán. 87 §1). O dispens se žádá Apoštolská signatura. V žádosti je nutné uvést dvě věci:

1. důvod, pro který se dispens žádá, neboť bez oprávněného a rozumného důvodu není možno dispens udělit (kán. 90). Jako důvod se většinou uvádí nemožnost najít vhodné osoby s požadovaným akademickým titulem k vytvoření tribunálu.

2. Krátký životopis kandidáta, ve kterém má být uvedena jeho kanonická příprava a zkušenosti ze soudu, jakož i další vlastnosti potřebné k výkonu jeho služby v tribunálu.

Když toto všechno Apoštolská signatura po zralé úvaze zhodnotí, přijme řešení podle jednotlivých případů: buď udělí dispens bez časového omezení nebo udělí dispens na určitý čas anebo konečně dispens neudělí. Někdy udělí dispens, ale kandidátovi uloží jako povinnost získat v určitém čase

licenciát z kanonického práva. Vždy však v reskriptu Apoštolská signatura povzbuzuje biskupa, aby se podle možnosti postaral o přípravu pracovníků u soudu.

A. Soudní vikář (oficiál)

První osobou v diecézním soudu je soudní vikář zvaný též oficiál. Společně s biskupem vytváří jeden soud. V případech, které si biskup vyhradil pro sebe, nesmí oficiál soudit (kán. 1420 §2). Kodex z r.1983 zavedl pro oficiála označení vicarius iudicialis (soudní vikář), které vhodně vyjadřuje jeho postavení jako zástupce biskupa pro výkon soudní moci, jako opět označení generálního vikáře nebo biskupského vikáře jako zástupce biskupa pro výkon správní moci.

Kán. 1420 říká:

§ 1: Každý diecézní biskup je povinen ustanovit soudního vikáře neboli oficiála s řádnou (zástupnou) soudní mocí. Nesmí jím být generální vikář, pokud se nejedná o malou diecézi nebo je málo soudních záležitostí.

§ 2. Soudní vikář tvoří spolu s biskupem jeden soud, nesmí však soudit věci, které si biskup vyhradil.

§ 3. Soudnímu vikáři mohou být ustanoveni pomocníci, kteří se nazývají adjunkti soudního vikáře neboli viceoficiálové.

§ 4. Oficiál i viceoficiálov musejí být kněžími, bezvadné pověsti, doktoři nebo alespoň licenciáti kanonického práva a mít aspoň třicet let věku.

§ 5. Při uvolnění úřadu biskupa nepozbývají svůj úřad a nesmějí být diecézním administrátorem odstraněni. Po nastoupení nového biskupa je třeba, aby je potvrdil.

Oficiál, viceoficiál a ostatní diecézní soudcové jsou jmenováni na určitou dobu a mohou být odstraněni jen z právních a vážných důvodů.

B. Diecézní soudcové

V diecézi ustanoví biskup diecézní soudce (iudices dioecesani), kteří musí být kleriky (mohou to být i jáhnové). Počet diecézních soudců není stanoven (kán. 1421 § 1).

Kán. 1421 § 2 však připouští výjimku, když praví: „Biskupská konference může dovolit, aby za soudce byli ustanoveni i laici (muži i ženy), z nichž v případě nutnosti může být jeden vybrán za člena sboru soudců.“ To je řešení pro případy, kdy je nedostatek vhodných duchovních (suadente necessitate). Podle kán. 129 jsou k převzetí iurisdikční moci schopni pouze klerici, ale Tribunál působí jako jedno těleso; ve kterém může působit také jeden soudce - laik, neboť většina soudců musí být kleriky.

Tak jako od oficiála a viceoficiálů, tak i od soudců se žádá, aby byli doktorem nebo alespoň licenciáty kanonického práva (kán. 1421 § 3).

C. Samosoudce

Ve všech případech, ve kterých není záležitost vyhrazena kolegiálnímu sboru soudců, může rozhodovat samosoudce. Samosoudce však není povinen rozhodovat vše sám, ale může si při každém procesu přibrat jako přísedící poradce (assesores consultores) dva bezúhonné kleriky nebo laiky. Tito v záležitosti nemají rozhodující hlas, ale pouze poradní, neboť pomáhají samosoudci svou radou (kán. 1424).

Jestliže není v 1. instanci možné vytvoření kolegiálního tribunálu (třeba pro nedostatek kvalifikovaných osob), může biskupská konference, pokud

tato nemožnost trvá, dovolit, aby diecézní biskup přenesl věc na samosoudce.

Samosoudce musí být klerikem a podle možností by si měl přibrat přísedícího (assesora) a vyšetřujícího soudce (auditora). Ve druhé instanci však musí záležitost řešit kolegiální tribunál.

D. Tribunál

Při projednávání a rozhodování určitých záležitostí se žádá kolegiální tribunál, tedy Tribunál složený z několika soudců. Předpisy o sborovém soudu se nacházejí v kán. 1425:

§ 1: Senátu tří soudců jsou vyhrazeny:

1. ze sporných věcí

a/ platnost svátosti kněžského svěcení

b/ platnost manželství a to při zachování kán. 1686 a kán. 1688, kde se jedná o zkrácené řízení.

2. z trestních záležitostí:

a/ delikty, u nichž lze uložit trest propuštění z duchovního stavu,

b/ uložení nebo úřední prohlášení exkomunikace

§ 2. Obtížné nebo důležitější záležitosti může biskup svěřit senátu tří nebo pěti soudců.

§ 3. Soudní vikář určuje k projednání jednotlivých záležitostí soudce podle pořadí (per turnum), pokud v jednotlivých případech nestanovil biskup jinak.

§ 4. Jestliže u soudu první instance nelze ustanovit tribunál, může biskupská konference dovolit, aby pokud tato nemožnost trvá, svěřil biskup věc jedinému soudci z řad duchovních, který si dle možnosti přibere přísedícího vyšetřujícího.

§ 5. Soudce určené k projednávání záležitosti může odvolat soudní vikář pouze z velmi závažného důvodu, který musí v rozhodnutí uvést.

Kán. 1426 § 2 připomíná, že v čele tribunálu, tří - po případě pětičlenného, pokud je to možné, musí předsedat sám soudní vikář nebo viceofiál. Tribunál musí postupovat sborově, a proto důležitá procesní jednání musí provádět kolegiálně, což se týká především vynesení rozsudku, který se schvaluje většinou hlasů.

Podle kán. 1622. n. 1 trpí rozsudek nenapravitelnou vadou (nulitou), jestliže nebyl dodržen zákonem předepsaný počet soudců, neboť obyčej odporující kán. 1425 § 1 se zavrhuje.

E. Procesy s řeholníky

Kán. 1427: „V případě sporu mezi řeholníky nebo mezi domy téže klerické řeholní společnosti papežského práva je soudcem I. instance provinční představený, pokud stanovy neurčují něco jiného. Jedná-li se o klášter vlastního práva (právně samostatný), je místní opat soudem první instance (§ 1).

Jedná-li se o spornou záležitost mezi dvěma provinciemi, rozhoduje jako soud první instance generální představený buď sám nebo prostřednictvím zmocněnce, neurčují-li stanovy jinak. Jedná-li se o proces mezi dvěma mnišskými kláštery, je soudem první instance hlavní opat mnišské kongregace (§ 2).

Diecézní soud soudí v 1. instanci spory mezi fyzickými nebo právníckými osobami různých řeholních společností nebo mezi osobami téhož klerického institutu diecézního práva nebo laického sdružení nebo mezi řeholníkem a diecézním (světským) klerikem nebo laikem či právníckou osobou neřeholní (§ 3).

Vyšetřující soudce (auditor, - kán. 1428 - 1429)

Shodně s ustanovením kán. 1428 § 1 jmenuje soudce nebo předseda tribunálu vyšetřujícího soudce k šetření záležitosti. Vyšetřujícího soudce vybere buď z členů tribunálu nebo z, osob potvrzených biskupem pro tuto funkci. Vyšetřujícího soudce nazývají též auditorem, relátorem nebo též ponensem. Jeho úkolem je shromažďovat průkazný materiál týkající se záležitosti. Podle kán. 1428 § 2 může biskup schválit do úřadu vyšetřujícího soudce nejen vhodného klerika, ale také laika, který vyniká dobrými mravy, moudrostí a odbornými znalostmi. Je samozřejmé, že volba osoby závisí na okolnostech projednávané záležitosti.

Úkolem vyšetřujícího je shromažďovat důkazy podle příkazu daného soudcem a tyto důkazy předložit soudci. Může, není-li to v rozporu s příkazem soudce, prozatím rozhodnout, které důkazy a jakým způsobem se mají shromáždit, a to tehdy, jestliže při výkonu své funkce se problém tohoto druhu objeví (kán. 1428 § 3).

Není-li vyšetřující soudce členem tribunálu, pak se nepodílí na vynesení rozsudku. Takový vyšetřující soudce bývá určován jen k provedení výslechu svědků. Kán. 1429 mluví též o povinnosti předsedy tribunálu jmenovat jednoho ze soudců zpravodajem (relátorem), který podává ve shromáždění soudců (na zasedání tribunálu) zprávu o věci a písemně vyhotoví rozsudek. Funkci vyšetřujícího a zpravodaje však koná obvykle jedna a táž osoba. Pouze v případě, že vyšetřující není soudcem a členem tribunálu, by bylo nutno, aby zpravodajem byl jeden z členů tribunálu.

Ochránce spravedlnosti, obhájce svazku a notář (kán. 1430 – 1437)

Kán. 1430: Pro sporné záležitosti, v nichž může být ohroženo veřejné dobro, a pro trestní záležitosti je v diecézi ustanoven ochránce spravedlnosti zvaný latinsky *promotor iustitiae*, jehož povinností je pečovat o veřejné dobro.

Rozhodnutí, zda se jedná o veřejné dobro, přísluší diecéznímu biskupovi v případech, pokud to nepřikazuje sám zákon nebo to přímo nevyplývá z povahy záležitosti (kán. 1431). Jako příklad pro záležitost, která ze své povahy poškozují veřejné dobro, můžeme uvést manželství, které budí všeobecné pohoršení a je zjevně neplatné, kdy ani jeden z manželů však nežádá o prohlášení jeho neplatnosti. V tomto případě žádá o šetření platnosti manželství sám ochránce spravedlnosti.

Ochránce spravedlnosti je také účasten šetření při laicizaci kněze. Je třeba připomenout, že v případech; kdy ochránce spravedlnosti byl účasten u nižší instance, je nutná jeho účast i u soudu vyšší instance (kán. 1431).

Kán. 1432: „V záležitostech ve kterých se jedná o neplatnost přijetí svátosti svěcení nebo o neplatnost či uvolnění manželského svazku, je třeba v diecézi ustanovit obhájce svazku, latinsky zvaného defensora vinculi, který

má ze svého úřadu povinnost předložit a vyložit všechno, co může být rozumně uvedeno proti neplatnosti nebo uvolnění svazku.“

V kánonech 1433 - 1436 nacházíme předpisy, které mluví o právech a povinnostech jak obhájce svazku a tak ochránce spravedlnosti.

Kán. 1433: „V záležitostech, ve kterých zákon žádá přítomnost ochránce spravedlnosti nebo obhájce svazku a oni nebyli obesláni a nebyli ani přítomni a ani nemohli před rozsudkem nahlédnout do spisů a takto splnit své poslání, je jednání neplatné (kán. 1433).

Kán. 1434: „Není-li výslovně stanoveno něco jiného, potom

1. kdykoliv zákon přikazuje, aby soudce vyslechl strany nebo alespoň jednu z nich, pak musí být vyslechnuti obhájce svazku a ochránce spravedlnosti, jestliže se účastní z příkazu zákona procesu,

2. kdykoliv je nutná žádost strany k tomu, aby soudce mohl, vydat nějaké rozhodnutí, tehdy má žádost obhájce svazku a ochránce spravedlnosti stejnou právní sílu, pokud se tito účastní soudního řízení.

Ochráncem spravedlnosti nebo obhájcem svazku může biskup jmenovat kleriky nebo laiky bezúhonné pověsti s doktorátem nebo licenciátem kanonického práva, kteří se vyznačují moudrostí a smyslem pro spravedlnost (kán.1435).

Kán. 1436 § 1: „Úřad obhájce svazku i ochránce spravedlnosti může zastávat tatáž osoba, ne však v téže záležitosti“.

§ 2: „Obhájce svazku a ochránce spravedlnosti mohou být ustanoveni jak pro všechny, tak pro jednotlivé případy. Biskup je však může z oprávněného důvodu odvolat“.

Kán. 1437 § 1: „Každého jednání se musí účastnit notář. Bez jeho podpisu jsou akta procesu právně neplatná.

§ 2: „Dokumenty vyhotovené notářem mají veřejnou hodnověrnost“. Zvláštní povinností notáře je zapisování protokolů výpovědí stran a svědků.

Notářem může být i laik, s výjimkou záležitostí, ve kterých by mohla být ohrožena pověst kněze (srv. kán. 483 § 2).

Soud druhé instance (kán. 1438 -1441)

Jak je známo, několik diecézí vytváří církevní provincii, v jejímž čele stojí metropolita. Tato skutečnost má své vyjádření i v církevním soudnictví. Interdiecézní soud je odvolacím soudem druhé instance pro všechny sufragánní soudy (tedy s výjimkou samotného interdiecézního soudu), pokud se od první instance nekoná odvolání k Římské rotě (kán. 1438 § 1).

V záležitostech, které v 1. instanci byly rozhodovány u interdiecézního soudu, se apeluje v 2. instanci k soudu, který určil sám metropolita po souhlasu Apoštolského stolce, a to natrvalo (kán. 1438 § 2).

Pro procesy s řeholními osobami, které byly vedeny před představeným provincie, je 2 instancí generální představený. Pro procesy vedené pod místním opatem, je 2. instancí soud opata, který je hlavním představeným mnišské kongregace (srv. kán. 1438 § 3).

Interdiecézní soud, i když rozhoduje své případy v 1. instanci a případy svých sufragánních soudů (popřípadě jiného interdiecézního soudu) v 2. instanci, nedělí se na dva samostatné soudy, ale je soudem pouze jedním. Obojí instanci řeší stejní soudcové. Soud druhé instance musí být ustanoven stejným způsobem jako soud první instance (srv. kán. 1441).

Biskupská konference může vytvořit se schválením Apoštolského stolce ještě jeden nebo více odvolacích soudů (druhé instance) pro svou oblast. Dozor nad soudnictvím pak připadá všem biskupům konference nebo jednomu z nich, který byl pro to určen. Nekompetentnost soudu druhé instance, který není řádně ustanoven, je absolutní. Jeho úkony jsou pak neplatné.

Soud druhé instance musí být složen stejně jako soud první instance. Byl-li však v 1. instanci činný jeden soudce, musí se v 2. instanci vytvořit sborový soud.

Hlava 3. Soudy Apoštolského stolce (kán. 1442 - 1445)

Římský biskup je nejvyšší soudce a soudí buď osobně nebo skrze tribunály Apoštolského stolce nebo též prostřednictvím soudců, které sám delegoval (kán 1442). Nejčastěji tuto pravomoc vykonává prostřednictvím tribunálů Apoštolského stolce. Nepojednáváme o Apoštolské penitenciarii (S. Poenitentiarie Apostolica), která je příslušná pro obor vnitřní (forum internum non sacramentale) a uděluje milosti, absoluce, dispense, záměny povinností, sanace manželství a kondonace (prominutí, odpuštění).

Apoštolská signatura.

Apoštolská signatura (Supremum Signaturae Apostolicae Tribunal) je nejvyšším soudem církve a nejvyšším úřadem justiční správy, představuje nejvyšší dozor nad soudnictvím v církvi. Skládá se ze dvou sekcí. Apoštolská signatura je sborovým soudem skládajícím se z kardinálů, kteří byli jmenováni papežem. V současnosti je to 11 kardinálů. V čele stojí kardinál - prefekt. V Signatuře jsou dále různí úředníci, zvláště sekretář, podsekretář, notář a konzultori. O tomto soudu je jen jediný kánon a to kán. 1445, který říká:

§ 1. Nejvyšší soud Apoštolské signatury rozhoduje:

1. stížnosti na neplatnost a žádosti o návrat do předešlého stavu a jiné stížnosti proti rozhodnutím Římské roty,
2. stížnosti ve věcech osobního stavu, když Římská rota odmítá nové projednání,
3. námitky zaujatosti a jiné stížnosti proti soudcům Římské roty při výkonu jejich služby;
4. spory o příslušnost soudu.

§ 2. Tento soud rozhoduje spory vzniklé z výkonu administrativní moci, které mu byly zákonně předloženy, a jiné administrativní spory, které mu předložil papež nebo dikasterie Římské kurie nebo spory ve věci příslušnosti mezi týmiž dikasteriemi.

§ 3. Mimo to přísluší tomuto nejvyššímu soudu:

1. dohled na správný výkon spravedlnosti, a je-li třeba, napomenout advokáty a prokurátory,
2. prodloužit příslušnost soudů;
3. podporovat a schvalovat zřízení soudů, o kterých je v kán. 1423 a kán. 1439.

Výroky Apoštolské signatury mají právní moc, i když v nich nejsou uvedeny právní a faktické důvody rozhodnutí. Přece však na žádost strany

nebo ex offio (z úřední moci) může Signatura rozhodnout, aby motivy rozsudku byly uvedeny podle příslušných pravidel tohoto soudu. Apelace proti rozhodnutím Signatury jsou vyloučeny. Její výroky se stávají okamžitě právoplatnými a přecházejí ve stav věci rozhodnuté.

Římská rota (Rota Romana)

Název dostala pravděpodobně podle okrouhlého stolu nebo snad od kamenné soudcovské lavice, která byla nazývána též „rota“. Počátek roty sahá až do 13.století. Byla obnovena papežem Piem X. r. 1908 jako církevní soudní dvůr. Rota je kolegiální sbor skládající se s určitého počtu auditorů jmenovaných papežem. Musí to být kněží a doktoři obojího práva. Jsou kolegiem prelátů, v jehož čele stojí děkan jako první mezi rovnými. K jejich pomoci jmenuje papež ochránce spravedlnosti a obhájce svazku navržené kolegiem. Papež potvrzuje notáře, které si vybralo kolegium soudců.

Římská rota je především sudem apelačním (odvolacím - viz kán. 1443). Je řádným soudem 3. instance. Manželské záležitosti ve 3. instanci bývají také na zásadě privilegia uděleného Apoštolským stolcem rozhodovány i některými vybranými soudy v některých státech. Tak např. soudem 3. instance pro Polsko je církevní soud ve Varšavě. U nás do roku 1990 to byl církevní soud v Olomouci.

Římská rota však může záležitosti prošetřovat i v 1. nebo 2. instanci. Kán. 1444 § 1: Římská rota soudí:

1. ve 2. instanci záležitosti, které byly projednány již řádnými soudy první instance a jsou právoplatnou apelací vzneseny na Apoštolský stolec,

2. ve 3. instanci a další instanci záležitosti již projednané Římskou rotou nebo kterýmkoliv jiným soudem, pokud věc nevešla ve stav věci právoplatně rozhodnuté.

§ 2. Tento soud projednává v 1. instanci záležitosti, o nichž je v kán. 1405

§ 3. nebo jiné, které si papež vzal k projednávání ke svému soudu buď z vlastního podnětu nebo na žádost stran a svěřil je Římské rotě. Tyto záležitosti rozhoduje Římská rota také ve 2. a další instanci.

Proti rozhodnutí ordináře se žalující nemůže odvolávat na Římskou rotu, neboť pro to jsou kompetentní Římské kongregace.

Příloha:

„Stupně, druhy a kompetence soudů v církvi“

ČÁST 1

Obecné normy o soudech

Soud je orgán, který je řádem společnosti povolán k tomu, aby řešil spory, postihoval veřejné delikty proti právu a aby v právem určených situacích autoritativně rozhodoval. Soud jménem společnosti rozhoduje spory, ukládá tresty, opravuje nesprávnost správních aktů. Platí důležitá zásada, že bez pravomoci není soud, tj. daný orgán musí mít pravomoc (jurisdikci), aby byl soudem.

Soudu blízcí jsou **rozhodčí** (rozhodce, arbitr), což jsou osoby, které jsou pověřené (dohodnuté smluvními stranami), aby řešili spory mezi smluvními stranami ve smluvní oblasti.

Církev je dokonalá společnost a deklaruje proto své právo na vlastní soudy.

Kán. 1400–1403

Oblasti působení soudů:

- domáhání se a ochrana práv;
- trestní řízení;
- další oblasti kodex výslovně neuvádí, jedná se o:
 - rozhodování sporů;
 - kanonizační a beatifikační procesy (upraveny apoštolskou konstitucí, vydanou jako příloha CIC).

Církev rozhoduje soudně ve věcech povahy duchovní nebo s tím souvisejících, o porušení církevních zákonů a o hříšném jednání, pokud se týká určení zavinění a uložení trestů.

Předmětem církevního soudu jsou:

- věci sporné (nejčastěji kauzy neplatnosti manželství, tzv. vinkulární);
- věci kriminální (trestní), postih deliktů;
- věci správních aktů (administrativní) – není uvedeno v tomto kánonu.

S t a ě I

Příslušnost soudu

Kán. 1404–1416

Nejvyšším soudcem v církvi je papež (kromě Boha). V místní církvi je nejvyšším soudcem diecézní biskup, u duchovenských řeholních společností papežského práva je to generální představený (v samostatném opatství je to opat, nikdy ne však abatyše v ženském klášteře).

Papež má nejvyšší soudní moc nad všemi členy církve. Zpravidla však sám nesoudí (i když může), pověřuje soudce nebo může ustavit senát pro jakoukoliv záležitost, které se ujal (tzv. atrakční právo). Ordinář může kterýkoliv případ soudit sám nebo pro něj ustavit senát, nebo povolat soudce z Říma.

Soud jako takový musí být řádně ustaven. Soudcové musí mít:

- **soudní pravomoc, jurisdikci** – ustanovení za soudce;
- **soudní kompetenci** – ustanovení v jakém soudu mají soudit (jmenování k určitému soudu).

Soudce bez pravomoci soudí neplatně. Soudy AS mají svoji jurisdikci od papeže, soudy diecézní a interdiecézní od diecézního biskupa. Kdo je v senátu soudu nižšího, nesmí být v téže kauze v senátu soudu vyššího (odvolacího).

Kán. 1404 – žádný soudce v církvi není kompetentní soudit papeže (proti koncilové teorii); to má své výhody v stabilitě soudní moci, komplikace mohou nastat jedině v případech psychické alternace.

Kán. 1405

- *ad* § 1 – některé případy má **papež vyhrazeny** (soudí buď sám, nebo určí senát); tím je daná věc odňata všem jiným soudům (pokud by soudil jiný, byl by soud nulitní); jedná se o věci:
 - představitelů států ve všech věcech (sporné, trestní i správní);
 - kardinálů ve všech věcech;
 - biskupů pouze ve věcech trestních (ve sporných a správních ne);
 - věci atrahované – papež má právo kteroukoliv věc v kterékoliv fázi řízení odejmout kterémukoliv soudu a předat soudu jinému, anebo rozhodnout sám.
- *ad* § 2 – rozhodnutí papeže v jakékoliv formě primárně nepodléhají žádnému přezkoumání soudem; papež však může pověřit někoho jiného (např. Apoštolskou signaturu), aby jím vydaný akt přezkoumal.

Poznámka: K soudům AS:

1. **Soud Apoštolské signatury** – je tvořen několika (zpravidla osmi) kardinály právníky. V čele stojí kardinál-prefekt. Papež má vůči tomuto soudu atrakční právo. Dělí se do tří sekcí: soudní tribunál, správní tribunál a správní orgán. Vydává směrnice pro soudy v církvi a vykonává dozor nad soudní činností. Do kompetence Apoštolské signatury mimo jiné patří:

- opravné prostředky proti rozhodnutí Římské roty;
- námitky zaujatosti (podjatosti) soudců Římské roty;
- v oblasti správní: dozor nad soudy, svolení k ustavení interdiecézních soudů, vydávání směrnic k sjednocení soudních přístupů a rozhodování.

Apoštolská signatura nemění rozsudky soudů nižšího stupně (nerozhoduje o věci znovu), ale může tyto rozsudky zrušit - tzv. *kasací systém* (tzn. že rozsudek buď potvrdí, nebo zruší). Svoje rozsudky nezduvodňuje.

2. **Soud Římské roty** – je tvořen 10 až 12 soudci, které jmenuje papež, má svůj vzdělávací institut. (Označení *rota* pochází z vojenského prostředí, kde se užívalo pro kruhovou obranu; zde užito proto, že soudci zasedají v kruhu.)

V čele stojí děkan (*primus inter pares*). Pro jednotlivé případy jsou vytvářeny senáty po třech soudcích. V právem vyhrazených případech (podle tohoto kán. 1405) je soudem prvního stupně; dále (podle kán. 1444) je odvolacím soudem druhého a dalších stupňů a soudem na výběr.

- *ad* § 3 – **Římská rota je soudem prvního stupně** v těchto případech (jsou jí vyhrazeny – porušení kompetence je stíháno sankcí):
 - biskupové ve věcech sporných (s výjimkou „stolního“ majetku, který má zajišťovat sustentaci biskupa, příp. sporů o práva nebo majetek právnické osoby, kterou biskup zastupuje /kán. 1419, § 2/; tyto věci řeší příslušný odvolací soud);
 - věci opata primase, opata představeného mnišské kongregace a nejvyššího představeného řeholní společnosti papežského práva (jsou fakticky postaveni na roveň biskupů);

- věci diecézí a jiných právnických osob, které nemají střední článek řízení a podléhají přímo AS (nemají jiného představeného než papeže).

Kompetence soudu

Kán. 1407–1413

Soudní řízení musí být vedeno u soudu, který má k tomu kompetenci. Kompetence soudu se řídí podle níže uvedených pravidel. Platí, že žalobce se obrací se žalobou na:

- **soud místa, kde se nachází domicil nebo kvazidomicil žalované strany** (u osob vágů /bez domicilu i kvazidomicilu/ je to místo, kde se právě nalézají) – to je základní pravidlo, v jednotlivých případech jsou kompetentní další soudy:
 - **u vlastnického sporu** – soud místa, kde se nalézá věc, o kterou se má vést spor (tzv. *forum rei sitae* – z důvodu snadnějšího ohledání místa a hospodárnosti řízení);
 - **jde-li o smlouvy** – soud místa uzavření smlouvy nebo soud místa plnění smlouvy (tzv. *forum contractus* – toto platí, pokud nebyl pro případ sporu určen ve smlouvě rozhodčí /arbitr/);
 - **jde-li o závazek** – soud místa, kde závazek vznikl nebo má být plněn;
 - **u trestního řízení** – soud místa, kde byl trestný čin spáchán (tzv. *forum delicti patrati* – pokud bylo spácháno více deliktů, soud místa, kde byl spáchán nejtěžší delikt);
 - **u řízení týkajícího se správy** (majetku) – soud místa výkonu správy;
 - **při vyřizování závěti a zbožných odkazů** – soud posledního domicilu, kvazidomicilu nebo místa pobytu (u vágů) zůstavitele;
 - **ve věcech manželských** (srv. kán. 1673):
 - soud místa uzavření sňatku;
 - soud domicilu nebo kvazidomicilu žalované strany;
 - soud domicilu strany žalující – jestliže obě strany mají aktuální domicil na území jedné BK, pokud s tím soudní vikář domicilu žalované strany souhlasí;
 - soud místa, na jehož území se má provést většina důkazů – souhlasí-li s tím soudní vikář domicilu žalované strany.

Poznámka: Ve věcech manželských je vhodnější užívat pro stranu žalovanou termínu „strana nežalující“.

Kán. 1414 – možnost tzv. **adheze** – např. k trestnímu řízení se připojí řízení o náhradu škody (nemusí se pak podávat soukromá žaloba o náhradu škody).

Kán. 1415 – při vzájemném souběhu žalob věc projedná soud, který dříve obeslal žalovanou stranu.

Kán. 1416 – **kompetenční konflikt**, tj. spor o to, který soud má kauzu řešit, řeší odvolací soud (pokud mu obě strany podléhají), příp. Apoštolská signatura.

Poznámka: Kompetenční konflikt mezi soudy může být:

- pozitivní – více soudů je kompetentních;
- negativní – žádný soud není kompetentní (může vzniknout např. v soukromém mezinárodním právu, když oba státy odkazují v dané věci na právní úpravu druhého státu).

S t a t I I

Stupně a druhy soudů

Výběr soudu provádí strana žalující. V každé situaci, v jakémkoliv stupni řízení je možné se obrátit k papeži, aby kauzu atrahoval.

Poznámka: Neplatnost manželství musí být prohlášena ve dvou instancích. Zní-li rozsudek soudu 1. stupně ve prospěch neplatnosti, musí se *defensor vinculi* odvolat.

Kán. 1417 – rozvedení atrakčního práva papeže; kdykoliv je možno jakýkoliv případ předložit papeži (i v 1. stupni), praxe je však taková, že věc zpravidla pošle zpět k příslušnému soudu; přenesení záležitosti k AS nezastavuje výkon pravomoci původního soudce (kromě soudního odvolání).

Kán. 1418 – ustanovení o součinnosti a spolupráci soudů – možnost tzv. **dožádání pomoci** (mělo by jít i vůči světským soudům, u nás zatím problém).

Poznámka: Soud může také požádat faráře o vyslechnutí jedné ze sporných stran a ten se tak stane delegovaným soudcem.

Soud

Termínem **soud** označujeme:

- instituci;
- osobu, která jedná jménem soudu;
- budovu (též „justiční palác“).

Soud jako instituce rozhoduje spory, ukládá tresty a provádí administrativní rozhodnutí.

Nejvyšší soudní pravomoc v církvi (jak již bylo řečeno) má papež, v diecézi má soudní pravomoc diecézní biskup (dále jen DB). DB může soudit buď sám, nebo ustaví soud. Soud sestává ze **soudců**. V čele soudu stojí **předseda soudu**, kterým je **soudní vikář** (oficiál).

U soudu musí být ustanoveni (specifikum kanonického práva):

- **promotor iustitiae** (ochránce spravedlnosti) – přísluší mu dbát o veřejný pořádek; ve věcech trestních je výlučným žalobcem; ve věcech sporných hájí veřejný pořádek (např. musí podat žalobu o prohlášení neplatnosti manželství, je-li neplatnost zřejmá, ale nikdo ji nežaluje);
- **defensor vinculi** (obhájce svazku) – je povinen vždy uvést vše ve prospěch svazku (příp. platnosti svátosti svěcení); musí být povinně obeslán anebo se alespoň bez pozvání dostavit k jednání ve vinkulárních záležitostech

(věci týkající se manželství a svátosti svěcení) pod sankcí neplatnosti daného jednání (dané části řízení, kdy byl opomenut); jmenuje ho DB;

- Dále je u soudu ustanoven **notář** (notárka), tj. osoba, které přísluší věrohodně zachycovat dění u soudu (jednání) a ověřovat pravost listin. K soudu patří také **advokáti**, tj. zástupci stran, kteří jsou do funkce jmenováni ordinářem a strany musí mít k dispozici jejich seznam, aby si mohly vybrat. Dříve býval u soudu také posel (*cursor*).

Poznámka: Ze svého úřadu samým právem jsou notáři generální vikář a kancléř kurie. Je-li tedy potřeba ověřit pro věci církevní nějakou listinu, lze využít tuto možnost.

Hlava 1

Soud prvního stupně

Ve věcech, které nejsou vyhrazeny papeži ani Římské rotě, je soudem 1. stupně:

- soud diecézního biskupa;
- soud provinčního představeného v řeholních duchovenských společnostech papežského práva;
- soud opata.

Článek 1

Soudce

Kán. 1419 – diecézní biskup může soudit buď sám, nebo ustaví soud, který jeho jménem rozhoduje, nebo může jmenovat senát (soudce) *ad hoc*; kteroukoliv věc si může vyhradit pro sebe; zasedne-li k soudu, sám rozhoduje zda bude jedním ze soudců nebo předsedou senátu.

Kán. 1420 – **soudní vikář** (oficiál), který musí být ustanoven, tvoří spolu s diecézním biskupem jeden soud; soudním vikářem nesmí být generální vikář (výjimkou je malá diecéze); oficiál je předsedou soudu; může mít pomocníky – **viceoficiály** (adjunkty).

Požadavky na oficiála a viceoficiály:

- musí mít věk alespoň 30 let;
- musí být knězem;
- musí mít dobrou pověst;
- musí mít požadované vzdělání (licenciát či doktorát kanonického práva).

Dojde-li k uprázdnění úřadu biskupa, zůstávají členové soudu ve funkci, dokud je neodvolá nebo nepotvrdí nový biskup.

Kán. 1421–1422

Soudcové mohou být osoby duchovní i neduchovní (s dovolením BK). V senátě však může zasedat jen jeden laik. Soudcové jsou ustanoveni na určitou dobu, jsou sesazováni jen z vážných důvodů (tendence k stálosti).

Požadavky na soudce:

- musí mít požadované vzdělání (licenciát či doktorát kanonického práva);
- musí mít dobrou pověst.

Kán. 1423 – **interdiecézní soud** musí být schválen AS a biskupové daného území (příp. jeden z nich) mají vůči němu stejná práva jako biskup vůči svému soudu diecéznímu.

Obsazení soudu

Kán. 1424–1425

Právo stanovuje, kdy soud jedná v senátě, v ostatních případech je možné, aby soudil jen jeden soudce, tzv. **samosoudce**. Ten si může vzít 2 přísedící jako poradce (nikoliv jako spolurozhodující), buď duchovní, nebo laiky.

Senát se skládá ze 3, příp. více členů (počet musí být vždy lichý).

Senát musí být ustaven (opačný obyčej se nepřipouští):

□ ve správní oblasti ve **vinkulárních věcech** – co se týče platnosti svátosti svěcení nebo platnosti svátosti manželství (zkoumá se platnost nebo neplatnost);

□ v trestních věcech:

□ u zločinů, které mohou být potrestány **propuštěním z duchovenského stavu**;

□ při uložení nebo úředním prohlášení **exkomunikace**.

Senátu může biskup svěřit jakoukoliv složitější kauzu. Ve věcech, kdy je nutné ustavit senát, ale pro nedostatek lidí to není možné, smí (po dobu nemožnosti ustavit senát) soudit po rozhodnutí BK i samosoudce, který si může přibrat přísedícího a vyšetřujícího (nejedná se o senát). Proti složení senátu je možno podat námitku (např. z důvodu podjatosti).

Poznámka: V praxi je většinou soudní vikář předsedou senátu. V tříčlenném senátu bývá pak vyšetřování svěřeno vyšetřujícímu soudci (auditor), který provádí důkazní řízení (musí dbát, aby vše bylo řádně doloženo listinami). Zprávu o stavu řízení podává třetí ze soudců – soudce zpravodaj (relátor).

Kán. 1426 – platí sborový postup a rozhoduje názor většiny; pokud možno, předsedá senátu soudní vikář nebo viceoficiál.

Článek 2

Vyšetřující a zpravodajové

Kán. 1428 – **vyšetřující (auditor)** má za úkol provádět důkazy; je to buď soudce soudu (příp. člen senátu), nebo někdo jiný schválený biskupem (duchovní nebo laik; často bývá pověřen duchovní správce); postupuje podle nařízení soudce, může rozhodnout o provedení dalších důkazů.

Kán. 1429 – **soudce zpravodaj (ponens, relátor)** je členem senátu; podává zprávu a písemně vyhotovuje rozsudek.

Článek 3

Ochránce spravedlnosti, obhájce svazku a notář

Kán. 1430–1436

Ochránce spravedlnosti (*promotor iustitiae*) není členem senátu; musí být ustaven u každého soudu; jeho úkolem je sledovat a hájit veřejný pořádek a prospěch církve. V trestních věcech je výlučným žalobcem (na základě oznámení může trestní žalobu podat pouze on; ani ordinář nemá žalobní právo /protože je soudcem/). Ve správním řízení musí být pozván, pokud se jedná o veřejný prospěch. Např. musí být přítomen u řízení, jedná-li se o rozvod v kanonicko-právní oblasti (čili odloučení za trvání manželství); v ostatních věcech manželských nemusí být přítomen, nejde-li o veřejný pořádek a zájem církve.

Ochránce spravedlnosti má právo:

- nahlížet do spisu;
- být přítomen výslechu;
- vyjadřovat se k přednesu obhájců obou stran;
- být vyslechnut, než se soud odebere k poradě;
- dát podnět k rozvodu manželství;
- vzít žalobu zpět;
- podat odvolání (i ve věcech trestních, kde nemusí být dvojí projednání).

Obhájce svazku (*defensor vinculi*) není členem senátu. U každého soudu je povinně ustaven. Musí být přítomen řízení ve věcech neplatnosti svátosti svěcení a věcech neplatnosti nebo uvolnění svazku manželského. Uvádí všechny důvody ve prospěch a zachování svazku. Má právo být vyslechnut dříve, než je vynesena rozsudek.

V případech prohlášení neplatnosti svazku soudem 1. stupně má odvolací povinnost (tzn. musí podat odvolání), protože v těchto věcech musí být dvojí projednání.

Poznámka: Byl-li rozsudek o neplatnosti manželství vynesena na základě listinného řízení (tj. byla-li neplatnost manželství prokázána pouze listinami), nemusí *defensor vinculi* podat odvolání proti vynesení rozsudku.

Promotor iustitiae i *defensor vinculi* jsou jmenováni biskupem (zpravidla na určité časové období). Musí splňovat tyto náležitosti:

- mohou to být klerici nebo laici bezúhonné pověsti;
- musí mít odpovídající vzdělání (doktorát nebo licenciát kanonického práva);
- musí to být osoby osvědčené rozumností a horlivostí pro spravedlnost.

Jednání, jichž musí být podle CIC *promotor iustitiae* nebo *defensor vinculi* přítomni, jsou – v případě, že nebyli obesláni – **neplatná**, leda že by se, ač neobesláni, dostavili nebo alespoň nahlédli do spisů.

Obě tyto funkce může zastávat jedna a táž osoba, ovšem ne v jedné a té samé věci.

Kán. 1437 – **notáři** vyhotovují akta řízení (bez jejich podpisu jsou neplatná); ověřují platnost listin; listiny jimi vyhotovené mají veřejnou věrohodnost.

Hlava 2**Soud druhého stupně***Kán. 1438–1441*

Soud druhého stupně je odvolací soud. Platí:

- od soudu biskupa se odvolává k soudu metropolitě;
- od soudu provinciála se odvolává k soudu vyššího představeného řádu;
- od soudu místního opata se odvolává k soudu opata – nejvyššího představeného mnišské kongregace;
- od soudu metropolitě se odvolává k soudu, který se schválením AS natrvalo určil metropolita, nebo k Římské rotě;
- od soudu interdiecézního se odvolává k soudu, který BK určila jako odvolací soud a který jako takový schválil AS.

Od soudu 1. stupně se v dobře připravené kauze lze odvolat i do Říma k soudu Římské rotě (zvláště když to u metropolitního soudu dlouho trvá; spis se musí přeložit do italštiny /příp. jiného světového jazyka/).

Soud 2. stupně musí být utvořen stejným způsobem jako soud 1. stupně (tj. buď samosoudce nebo senát); jestliže nemohl v 1. stupni rozhodovat senát (kán. 1425, § 4), je v 2. stupni senátní rozhodování povinné.

Nad soudy 2. stupně má BK nebo jí jmenovaný biskup stejnou moc jako diecézní biskup nad svým soudem.

Hlava 3**Soudy Apoštolského stolce****Soud Římské rotě***Kán. 1443–1444*

Kompetence Římské rotě:

- řádný soud 1. stupně ve vyhrazených věcech;
- řádný soud ve věcech, které jí papež svěří;
- odvolací soud 2. stupně od řádných soudů;
- odvolací soud 3. a dalších stupňů ve věcech již projednaných Římskou rotou a kterýmkoliv jiným soudem (nejde-li o věc již pravomocně odsouzenou).

Je to soud, který tvoří 10-12 soudců (děkan je *primus inter pares*). Má soudce, defensory, promotory, notáře, advokáty. Pro své soudce má svůj vzdělávací institut.

Nové projednání u Římské rotě odpovídá odvolání od jiných soudů a musí je soudit jiný senát (jiní soudci). Neshledá-li Římská rota důvod pro nové projednání, pak se opravný prostředek adresuje soudu Apoštolské signatury, která původní rozsudek schválí nebo zamítne.

Podání přijímá pouze ve světových jazycích a v latině (všechna akta v jiných jazycích je nutno přeložit).

Nejvyšší soud Apoštolské signatury*Kán. 1445*

Tvoří jej tribunál, který se skládá z kardinálů a sekretářů (4-10 členů). Ve věci sám nerozhoduje, jen potvrdí nebo zruší již stávající rozsudek – jedná se o tzv. „kasační“ soud (svá rozhodnutí nezduvodňuje). Výjimku tvoří kauzy, které soudu papež přímo svěří, tam rozhoduje.

Kompetence Nejvyššího soudu Apoštolské signatury:

- stížnosti pro porušení zákona (např. stížnost na neplatnost rozhodnutí); žádosti o navrácení do původního stavu a jiné stížnosti proti rozhodnutím Roty;
- rekurz (odvolání mimosoudní cestou) ve statusových záležitostech (ve věcech týkajících se svěcení a manželství), které Rota odmítla znovu projednat;
- námitky podjatosti a disciplinární věci vůči soudcům Roty (normálně řeší tyto námitky nadřízený soud nebo předseda soudu, ale u soudu Roty je děkan jen *primus inter pares*);
- kompetenční konflikty mezi soudy, které překračují hranice provincie;
- sekce pro správní věci:
 - dozor nad církevními soudci, advokáty a prokurátory;
 - prodloužení kompetence soudů;
 - podpora a schvalování interdiecézních soudů a jejich odvolacích soudů;
 - vydávání směrnic pro řízení.

3. Upřesnění k vyjádření soudce zpravodaje před zveřejněním

V minulém čísle AI ve třetím článku vyšlo pojednání o vyhotovování vyjádření soudce zpravodaje před zveřejněním. Jelikož se vyskytlo několik otázek ohledně doby a předložení tohoto vyjádření, upřesňuji následující:

1. *ve vztahu k prohlášení zmeškanosti*: soudce (ponens nebo auditor) za pomoci notáře předvolají nejméně 2x stranu, nepřítomnost nebo nepřevzetí obsílky musí být doloženo, a tuto skutečnost zpravodaj napíše do vyjádření, aby ji předseda mohl prohlásit dekretem za nepřítomnou v řízení.
2. *ve vztahu ke znalci*: znalce jmenuje předseda tzn., že zpravodaj napíše do vyjádření doporučení jmenovat znalce nebo více znalců. Taxa pro práci znalců je 250,- Kč za jednu hodinu, přičemž rozsah hodin nepřekročí 10 hodin. Pokud je uděleno «*gratuito patrocinio*» tak strana za posudek neplatí. Finanční částku strana složí předem do kanceláře soudu; respektive účtárny kurie.
3. *ve vztahu k utajení listiny či autora svědectví*: zpravodaj do vyjádření přesně napíše jaká listina nebo jméno, adresa svědka se má utajit (prot.n). Připomínám, že taková žádost strany/svědka musí být zaznamenána v aktech kauzy. Předseda se souhlasem obhájce svazku vydá dekret o utajení listiny.

Conclusio: důkazní část řízení by neměla přesáhnou šest měsíců, ledaže by nastala mimořádná situace (nezájem strany žalující, neznámé místo pobytu strany nežalující, protižaloby, atd.). Připomínám také možnost přerušit řízení podle kán. 1520 z důvodu nečinnosti žalující strany v kauze, pokud tato během šesti měsíců neprovede žádný úkon v soudním řízení (předloha: 11A).